

SPOMENIK SLOVENSKE OSAMOSVOJITVE V LJUBLJANI

PRELOMNE TOČKE

Osamosvojitve in oblikovanje države ni naključni zgodovinski trenutek, temveč rezultat dolgotrajnih in sistematičnih prizadevanj prebivalstva, ki se udejanijo kot niz prelomnih zgodovinskih dogodkov. Spomenik s kamnito infografiko in rabo t. i. glitcha stilizira zgodovinsko trajektorijo, ki je pripeljala do osamosvojitve ter opozarja na resnost vsakokratne točke preloma.

Zasnova spomenika

Spomenik je sestavljen iz baze (podstavka) in stebra. Podstavek predstavlja s stoletji akumulirano izhodišče samobitnosti in samozavednosti družbe. Steber uprizarja rast in ključne državotvorne prelomne trenutke (glitch-e) družbe, ki kulminirajo z osamosvojitvijo. Deluje kot infografični prikazovalnik, saj so razmiki med dogodki premosorazmerni časovnem razmaku med letnicami dogodkov. Vsak del stebra je od spodnjega zamaknjen za 3 cm ali 5 % širine stebra. Ob ureditvi mikrolokacije spomenika nam je bilo posebej pomembno spoštovanje in ohranitev obstoječega prostorskega konteksta, predvsem celote Trga republike, kot tudi podnožja

in položaja zastave, ki tu stoji ves čas od obnovitve trga. Ploščad za spomenik se tako ohrani na obstoječem nivoju, 70 cm višje od nivoja trga. Do nje se uredi dostop z manjšim stopniščem in/ali klančino na način in v maniri ter materialih, kot je to že izvedeno drugod na trgu. V spodnjem nadstropju: v »kleti spomenika«, do katerega se dostopa z nivoja podhoda Maxi, se pod stebrom uredi mini galerija. Galerija lahko gosti umetniške ali znanstvene razmisleke na temo temeljev države in družbe. Drog zastave ostane isti in na istem mestu, le da se ga obnovi in uredi, tako da niso več potrebne diagonalne natezne jeklene vrvi.

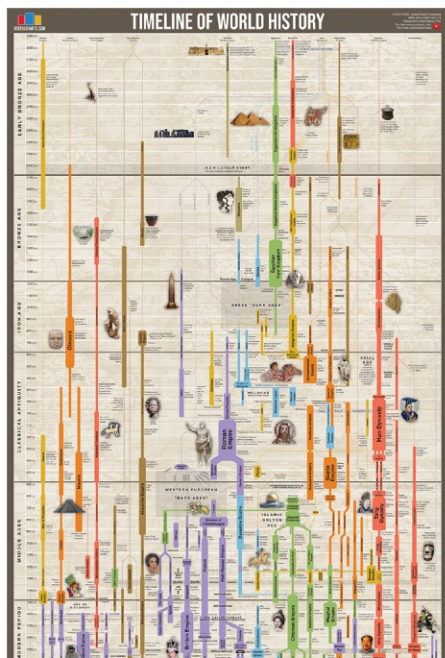
zgodovinski dogodek	leto začetka	vmesno obdobje (leta)	delež debila (%)	dolžina (m)	opombe
danes	2025	34	19.21	1,3	presek (ni glitch)
emancip. osamdeseta + osamosvojitve	1991	46	25.99	1,7	glitch 3
SFRJ	1945	27	15.25	1,0	glitch 2
Država SHS	1918	70	39.55	2,6	glitch 1
pomlad narodov, Zedinjena Slovenija	1848	/	/	/	začetek stebra

Izračun dolžin delov spomenika.

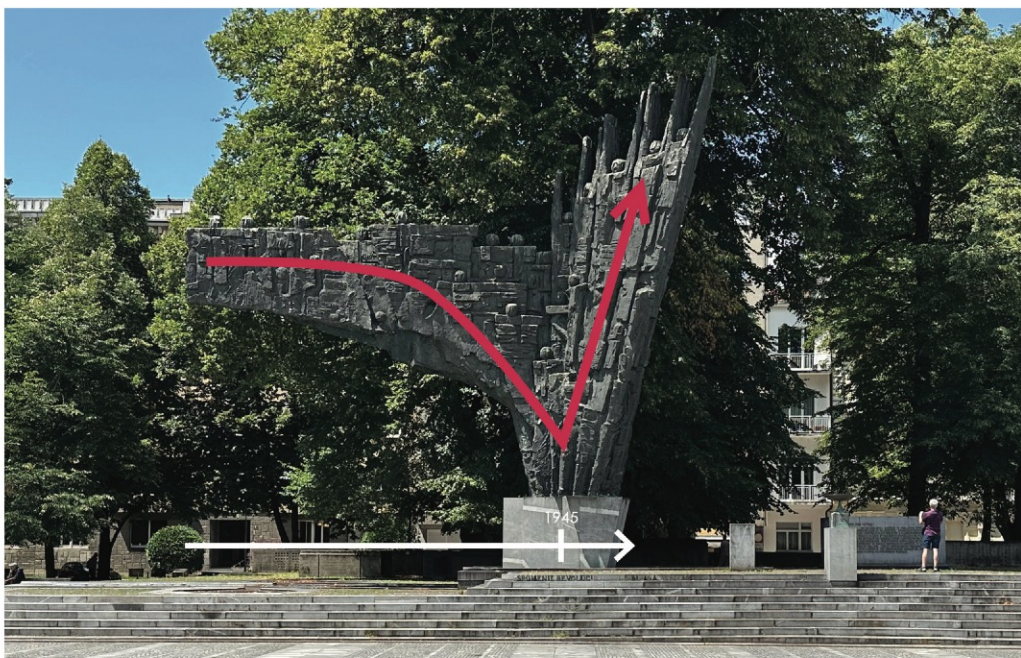
Metodi: infografika + prelomna točka (glitch)

Oba konceptna vidika pristopa imata dolgo pred-zgodovino, vendar sta predvsem lastna sodobni, digitalni dobi, kar je diskretna doza duha časa za bodoče generacije.

Infografika

M. Baker, Timeline of world history, 2013

Spomenik Revoluciji je infografika. D. Tršar in V. B. Mušič: Spomenik Revoluciji, 1975

Neobdelani podatki postanejo informacija, s tem da opišemo njihov kontekst. Informacije pa lažje postanejo znanje, če jih vizualiziramo. Vizualizacija informacij didaktično usmerja pozornost na implicitne in ne vsakič razvidne trende v osnovnih podatkih. Kdor enkrat ponotranji načela tega pristopa, razvije dodatni čut za recepcija zunanje realnosti. Pozitivistični in kritični refleksiji se pridruži nov tip imaginacije. Na ta način je – na primer – za Spomenik revolucije na Trgu Republike možno trdit, da predstavlja vizualizacijo stanja naroda pred in po osvoboditvi leta 1945. Predlagana rešitev za Spomenik osamosvojitve stilizirano poučuje, oz. usmerja pozornost na kontekst in daljšo zgodovinsko trajektorijo, čigar del je osamosvojitve.

Prelomna točka (glitch)

Rosa Menkman: The Vernacular of File Formats, 2011

Paul Kaptein: And in The Endless Sounds There Came a Pause, 2014

Mediengruppe Bitnik: H3333333K, Städel Museum Basel, 2015

Vse tehnološko pogojene umetnosti skozi zgodovino odkrivajo in poudarjajo poetika svojih orodij. Tako je v današnjem času računalniška napaka oz. glitch postala uveljavljena in prepoznana specifičnost računalniškega medija, ki jo številni konceptualni digitalni umetniki postavljajo v sam temelj svojega izraza. Onkraj same vizualne komponente, je glitch privlačen tudi zato, ker implicitno zastavlja temeljna vprašanja o delovanju stroja, oz. celotnega konteksta. Ravno zaradi napeljevanja h kritičnem razmišljanju je pri predlagani rešitvi Spomenika osamosvojitve z glitch potezo označena vsaka točka preloma v zgodovinskem razvoju državnosti Slovenije. Nobena od teh točk ni bila enostavna in vsaka je u svojem času pomenila temeljno in tudi pogumno statusno spremembo, ki zavezuje k artikuliranemu, reflektiranemu spoštovanju.

DIGITALNO → SKULPTURALNO → PROSTORSKO

Steber

Označevalec v prostoru.

Kužno znamenje, Maribor

Spomenik Ilirskim provincam, Ljubljana

Oznaka Plečnikove rojstne hiše, Ljubljana

Pot ob žici - jambor, Ljubljana

Luči na Jakopičevem sprehajališču, Ljubljana

Knežji kamen

Izhodišče. Reciklaža recikliranega.

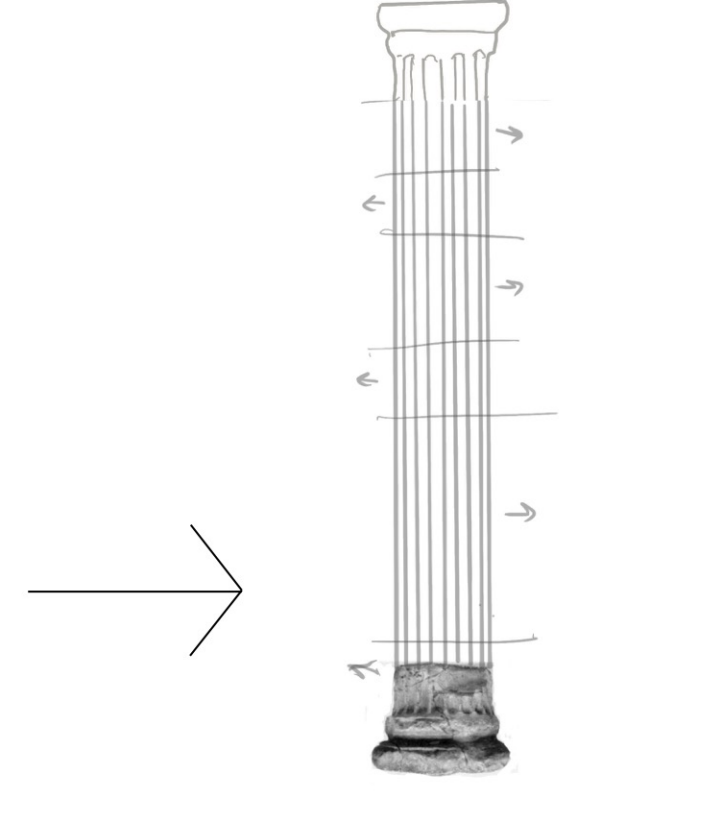
Spodnji del anonimnega rimskega stebra

Sekundarna raba: Knežji kamen

Knežji kamen kot obredni objekt. Dragotin Humek, Zvonček, 1914 (vir: Mesna knjižnica Ljubljana)

Kontekstualizacija in reinterpretacija

Ključne zgodovinske prelomnice

PODSTAVEK

Izhodiščni predpogoji: Od Karantanije do Trubarja

Kneževina Karantanija velja za eno prvih oblik državnosti na širšem slovenskem območju. Bila je ena izmed prvih slovanskih kneževin v Evropi in je med 7. in 9. stoletjem predstavljala politično, kulturno in vojaško središče zgodnjih Slovanov. Posebej zanimivo je karantansko ustoličevanje knezov, ki simbolizira demokratičen element vladanja in se pogosto omenja kot zgodnji izraz slovenske politične tradicije. Obred je bil demokratičen, saj se je v naziv volila posameznike in se ni dedoval. Ustoličevanje je potekalo na knežjem kamnu, starorimskem stebnem zaključku, ki ga simbolizira pričujoči spomenik. Karantanija predstavlja pomemben temelj slovenske zgodovinske identitete in zgodnjega oblikovanja narodne zavesti.

Primož Trubar je s svojim delom postavil temelje slovenskega knjižnega jezika in leta 1550 napisal prvi slovenski knjigi, Katekizem in Abecednik. S tem je začel razvoj slovenske pisne kulture in pomembno prispeval k utrjevanju narodne zavesti. Njegovo delo je temelj slovenske narodne identitete in kulture.

GLITCH-I Prelomni državotvorni dogodki

1848 - Zedinjena Slovenija

Med pomladjo narodov leta 1848 je na Slovenskem nastalo narodno in politično gibanje z istoimenskim programom Zedinjena Slovenija. Pomembno vlogo so imeli mladi izobraženci, duhovniki, učitelji, pa tudi širše prebivalstvo. Glavne zahteve gibanja so bile združitve vseh Slovencev iz različnih habsburških dežel v eno

upravno enoto, enakopravnost slovenskega jezika v javnosti, šolah in upravi ter avtonomija znotraj Avstrijskega cesarstva. Zedinjena Slovenija je bila prva politična zahteva Slovencev po nacionalni enotnosti in je postavila temelje poznejšim prizadevanjem za državno samostojnost.

France Prešeren, največji slovenski pesnik in utemeljitelj moderne slovenske književnosti je s svojo poezijo dvignil slovenski jezik na raven evropskih književnosti. V svojih pesmih je izražal tudi narodno zavest, svobodoljubje in človekove pravice. Sedma kitica njegove pesmi Zdravljica je besedilo slovenske himne in simbolizira težnje Slovencev k svobodi, enakosti in lastni državi.

1918 - Država SHS

Država SHS je po prvi svetovni vojni predstavljala okvir slovenske narodnopolitične samostojnosti. Imela je svoje državno ozemlje, ki je nastalo po tem, ko so jugoslovanske dežele pretrgale državno-pravne vezi z Avstrijo in Ogrsko, prebivalstvo jugoslovanskih dežel iz Avstro-Ogrske je postalo nosilec suverenosti, oblast je izvajal zagrebški Narodni svet, ki je bil najvišja, navzven pa neodvisna, suverena državna oblast. Država SHS je imela odnose tudi z drugimi državami, s tem pa je uresničevala še zadnjo od zahtev, ki po mednarodnem pravu priznavajo obstoj držav. Narodna vlada v Ljubljani je odpravila pokrajine in s tem politično ter upravno združila Slovenijo.

1945 - SR Slovenija v SFRJ (in Ustava SFRJ 1974)

Leta 1945 je Slovenija po 2. svetovni vojni ponovno oživila znotraj Jugoslovanskega okvira, ustava iz leta 1974 pa je predstavljala

pomemben korak k decentralizaciji in republikam, med njimi tudi Sloveniji, zagotovila večjo avtonomijo. Priznala je pravico do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve, kar je bilo kasneje ključno za osamosvojitvene procese. Za Slovenijo je ta ustava predstavljala pomemben pravni temelj na poti k samostojnosti leta 1991.

1991 – Slovenska osamosvojitve

Po smrti predsednika Josipa Broza – Tita se je poslovil še zadnji kohezivni element socialistične Jugoslavije. Ob naraščajoči gospodarski in politični krizi ter ponovnih obuditvah centralističnih teženj se je v slovenskih kulturnih krogih prebudila želja po samostojni državi. Ob širši podpori civilne družbe in pritisku javnosti je bila tudi slovenska partija prisiljena zavračati unitaristično politiko Beograda. Prebujena čustva je spodbudila turistična akcija Slovenija, moja dežela, veter in jadra je dodal padec berlinskega zidu, nastale so nove politične stranke in na volitvah je zmagala koalicija Demos. Naraščajoča želja po samostojnosti je prinesla plebiscit, kjer je 88,5 % vseh takratnih volilnih upravičencev glasovalo, da postane Slovenija samostojna in neodvisna država. Pol leta kasneje, 25. junija 1991, sta bili sprejeti Deklaracija o neodvisnosti Slovenije in Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. Proslava ob razglasitvi je potekala naslednji dan na tem prostoru, Trgu republike v Ljubljani. Naslednje jutro je sledil napad Jugoslovanske ljudske armade na Slovenijo. Slovenski teritorialni obrambi je uspelo vzdolžati pritisk, nato izvesti protiofenzivo in po desetih dneh vojne je bil na Brionih sklenjen mir. Začel se je odhod jugoslovanske vojske iz samostojne Slovenije, ki so jo v naslednjih mesecih priznale tudi druge države.

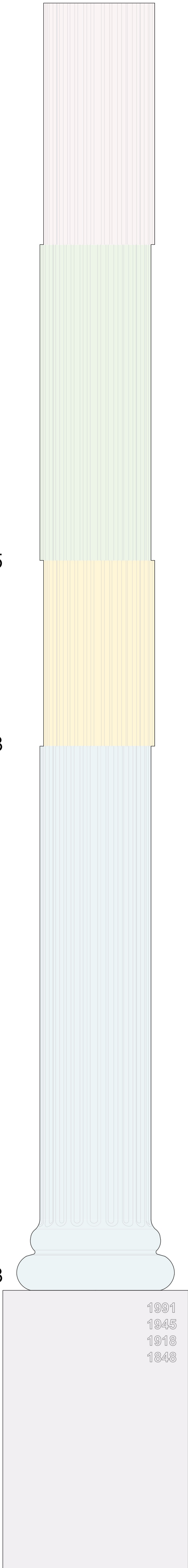
1991

1945

1918

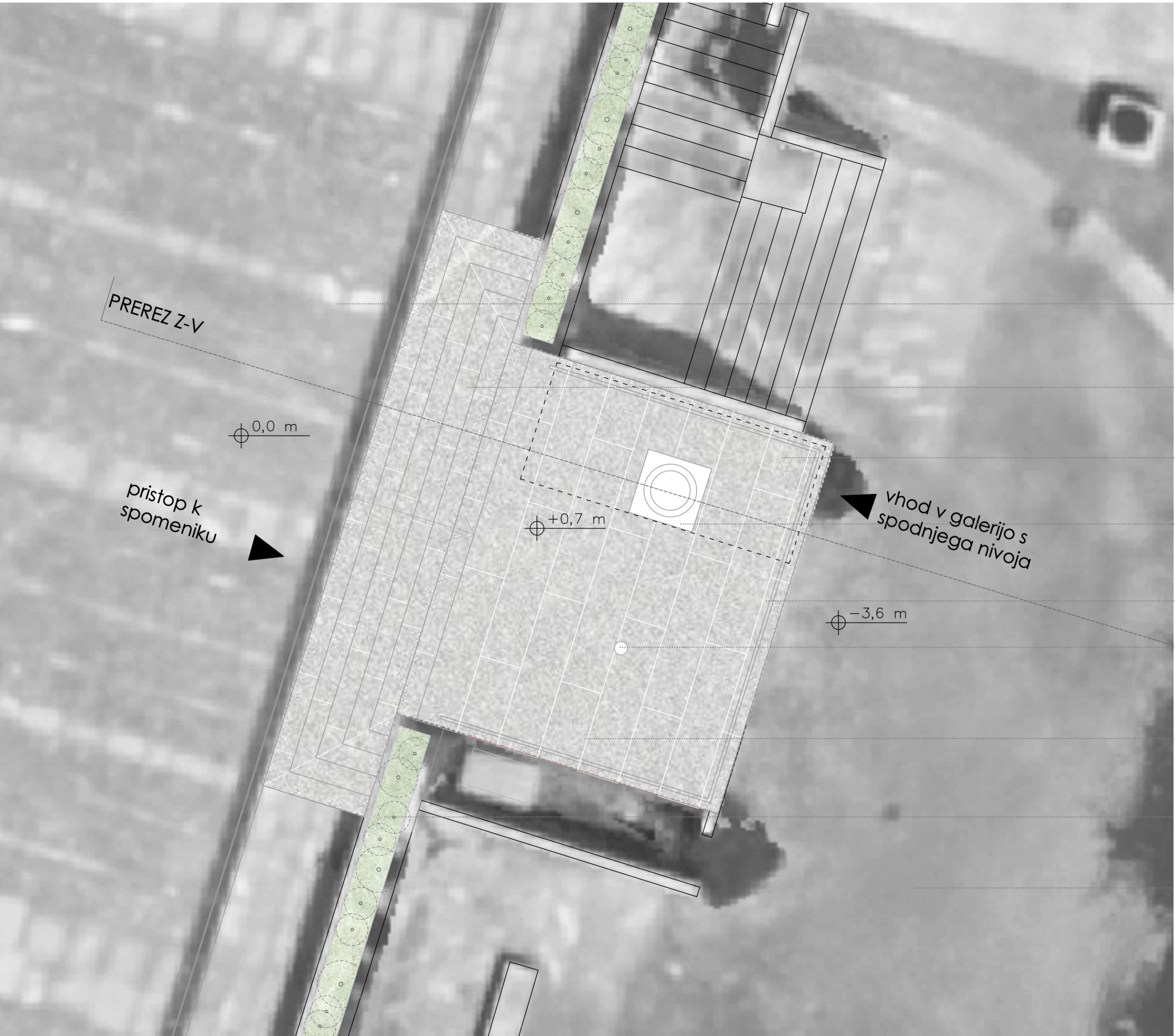
1848

nabor stoletnih prizadevanj

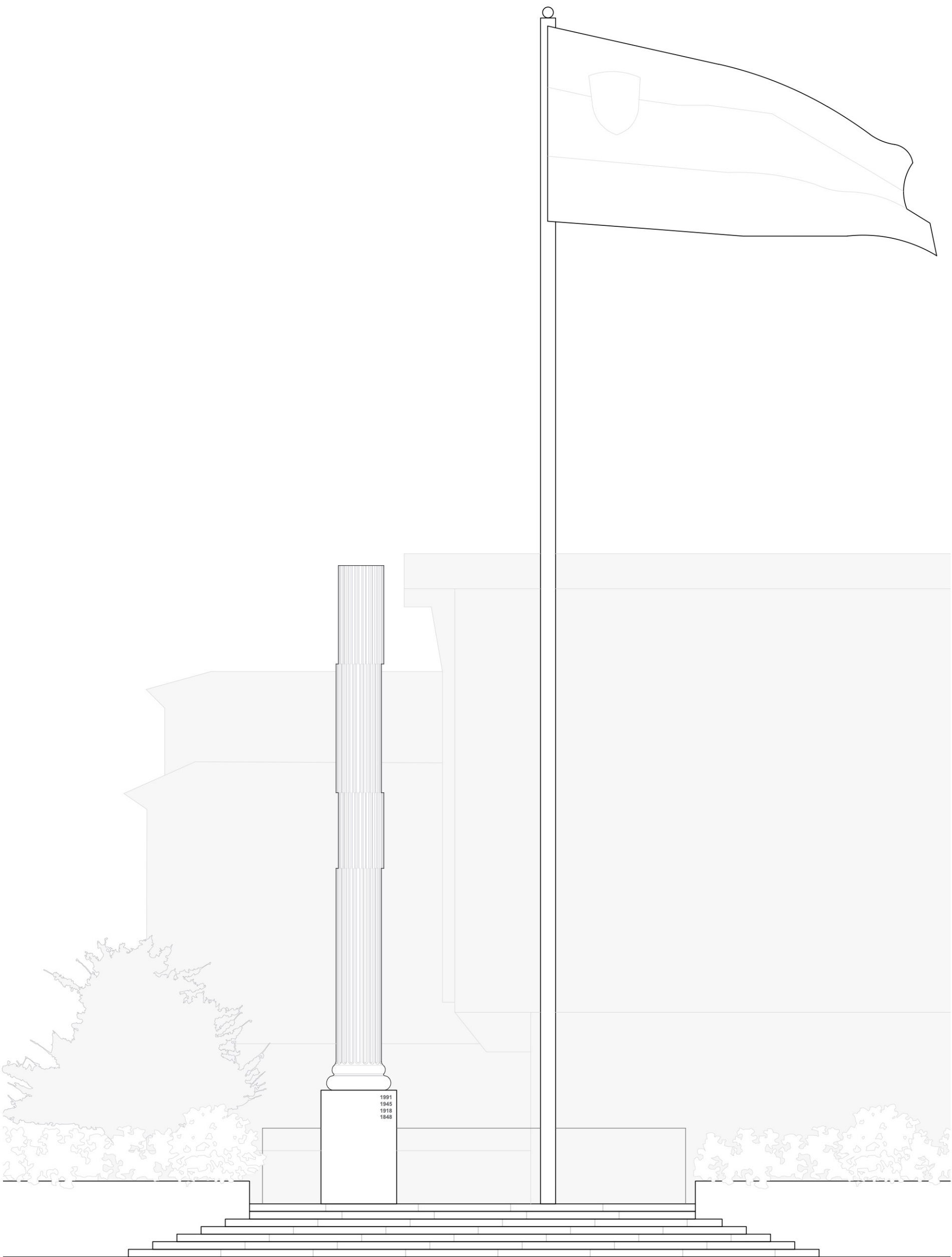
Spomenik, frontalni pogled v merilu 1:10 (barve ne odražajo materialov).

Načrti in vizualizacije

Tloris območja spomenika v merilu 1:50.

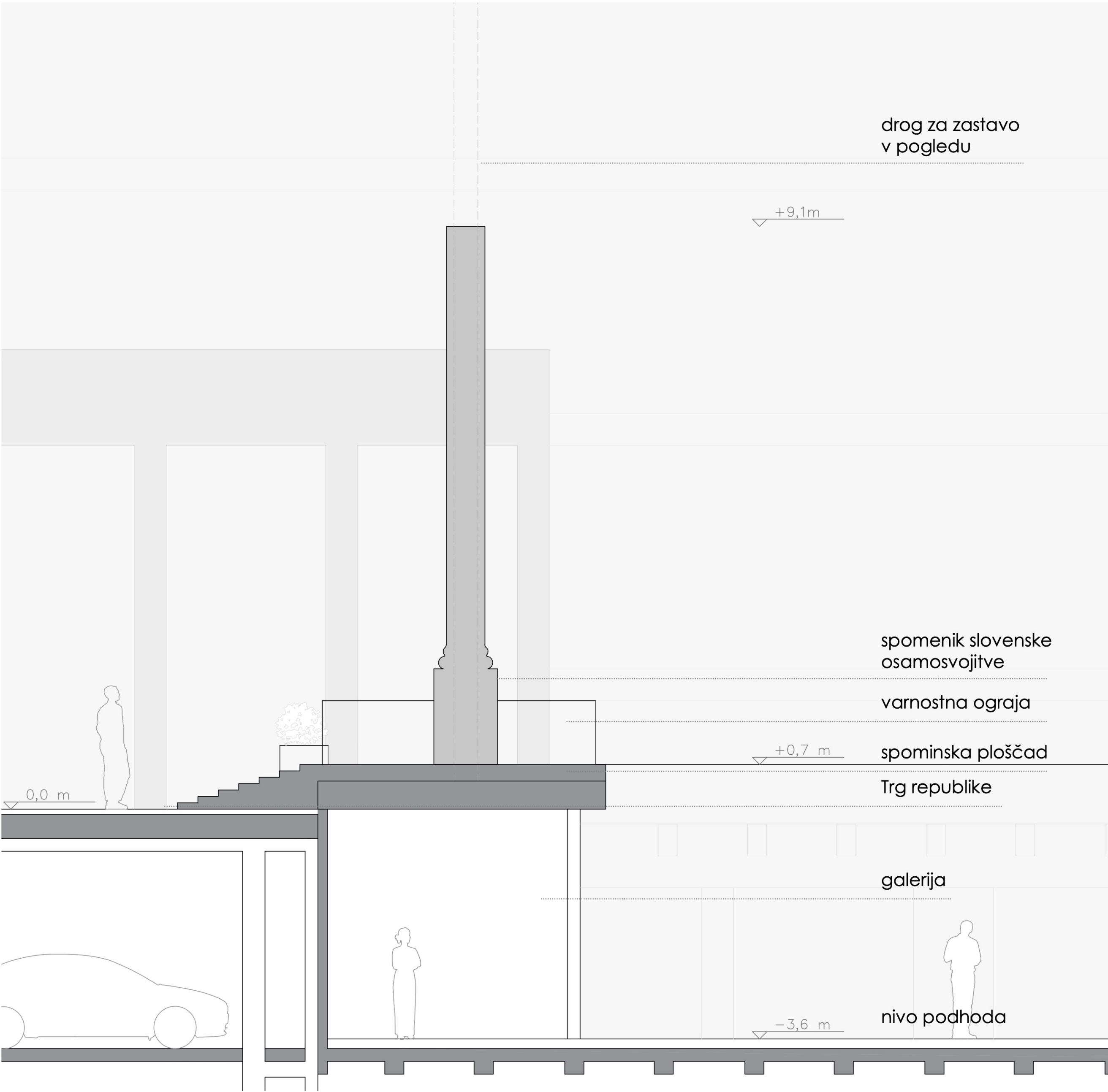
- Trg republike
- stopnišče poenoteno s preostalimi na trgu
- galerija (pod spomenikom)
- spomenik slovenske osamosvojitve
- varnostna ograja
- drag zastave
- spominska ploščad
- obstoječa korita s prenovljenim zelenjem
- nivo podhoda

Pogled na spomenik z zahoda, v merilu 1:50.

Pogled na spomenik z zahoda, s Trga Republike.

Prerez V-Z v merilu M50.

Pogled na spomenik z juga.

Pogled na spomenik s Šubičeve ulice proti JV.

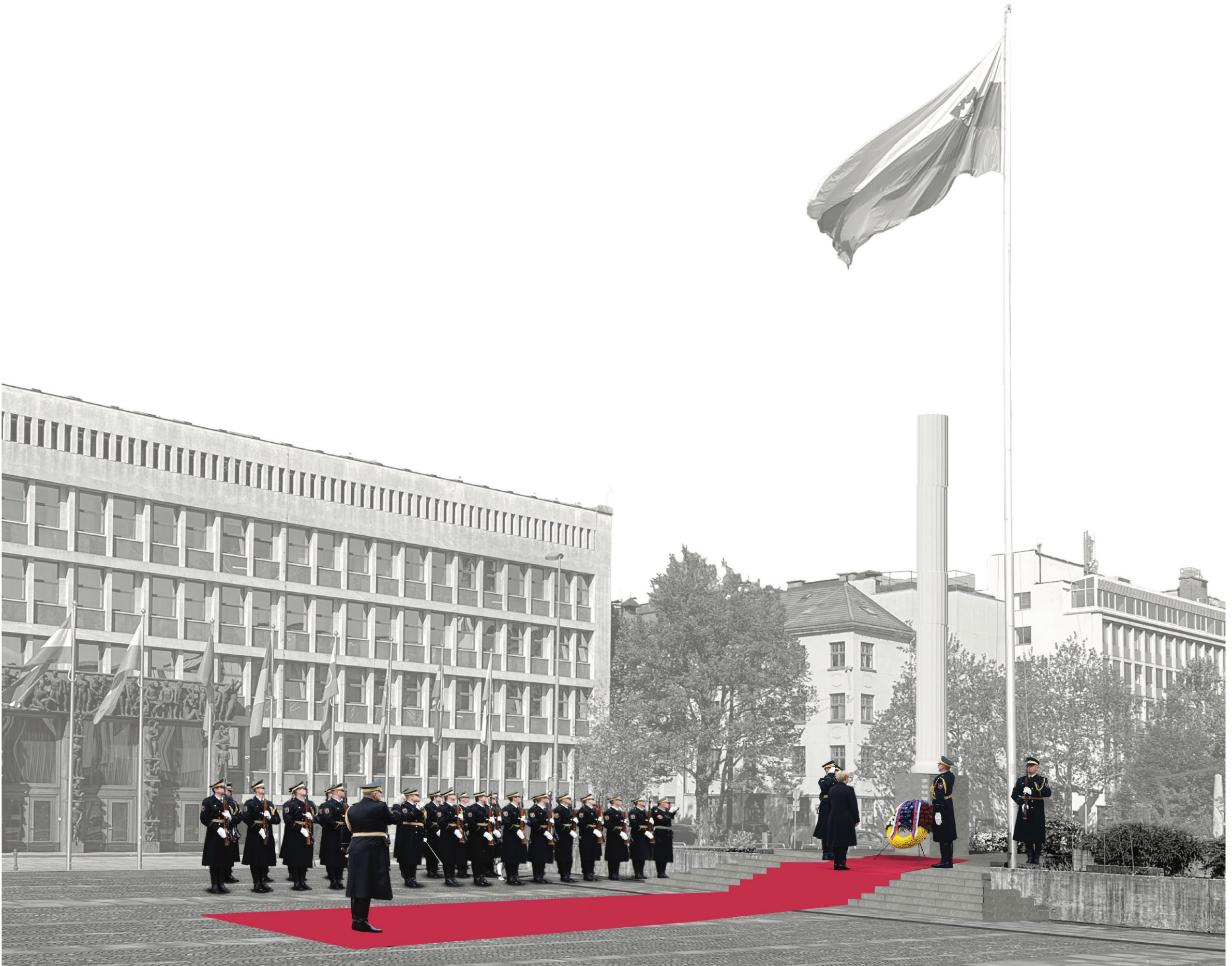

Pogled na spomenik s Šubičeve ulice proti JZ.

Izbrani scenariji uporabe

Vsakodnevna uporaba

Uporaba ob državnih dogodkih in praznikih.

Materiali

Za celotno ureditev se uporabi kamen iz Slovenije, in sicer s Pohorja. Za podstavek, stopnišče in ploščad se uporabi pohorski tonalit, v enaki obdelavi in maniri kot so podobni elementi že izvedeni na Trgu republike. Za steber se za to posebno priložnost odvzame kamen iz zaprtega rimskega pohorskega rudnika belega marmorja.

Konstruksijska zasnova

Ploščad za spomenik in zastavo se uredi na armirano betonski konstrukciji z nosilnimi vertikalnimi elementi, ki prenašajo teža na že obstoječe stebre v nižjem nadstropju. Stebre se po potrebi statično ojača. Teža spomenika in intervencij ne bi presegala 10 ton.

Konstrukcija hkrati predstavlja zamejitev prostora galerije pod ploščadjo. Drog se uredi in stabilizira tako, da ostane na isti poziciji, vendar ne potrebuje več natezalnih jeklenic.

Ekipa

Širšo interdisciplinarno ekipo sestavljajo strokovnjaki s področja arhitekture, urbanizma, zgodovine, grafičnega oblikovanja, digitalne umetnosti in kamnoseštva, vsi uveljavljeni na svojih področjih.